

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР**

**ПЕРСПЕКТИВИ ТА СТРАТЕГІЯ АДАПТИВНОГО І
РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧОГО ВИРОЩУВАННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В
УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

30 жовтня 2015 р.

УДК 633.85:551.583.2(063)

ББК 42.141я431

Рекомендовано до друку вченою радою

Інституту олійних культур НААН

(протокол № 9 від 4 листопада 2015 р.)

Перспективи та стратегія адаптивного і ресурсозберігаючого вирощування олійних культур в умовах зміни клімату. Збірник тез міжнародної наукової інтернет-конференції (30 жовтня 2015 р.). – Запоріжжя: ІОК НААН, 2015. – 176 с.

Викладено матеріали наукових досліджень, виконаних вченими України, Росії, Білорусії, Казахстану, Узбекистану та Португалії з питань генетики, фізіології, біотехнології, селекції та насінництва, рослинництва, землеробства, механізації, переробки, економіки. Видання представляє інтерес для науковців, викладачів, аспірантів, студентів аграрних і біологічних вузів та сільгоспвиробників.

Автори опублікованих тез доповідей відповідальні за патентну чистоту і точність наведених фактів, цитат, власних імен, географічних назв, а також за розголошення даних, які не підлягають публікації у відкритих засобах масової інформації.

УДК 633: 665

А.В. Мельник, д-р с.-г. наук, професор, **Ю.О. Романько**,
С.В. Жердецька, **Шахід Алі**, **А.В. Макарчук**, **Джонс Акуаку**, аспіранти
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна
E-mail: melnyk_ua@yahoo.com

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В ЛІВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Кліматичні умови України дозволяють високоефективно вирощувати основні олійні культури: соняшник, сою, ріпак, гірчицю. За останні десятиріччя відмічено геометричне збільшення посівних площ під цими культурами. Тенденція до збільшення є характерною і для Лівобережного Лісостепу, що обумовлюється як достатньо високою ліквідністю олієнасіння, так і зміною кліматичних умов. За результатами 2014 року показники виробництва олійних культур на Сумщині становили: соняшник – посівна площа 172,7 тис. га, врожайність 24,4 ц/га; соя – 92,7 тис. га (18,2 ц/га); ріпак озимий – 14,4 тис. га (28,4 ц/га); ріпак ярий – 4,8 тис. га (20,2 ц/га); гірчиця яра – 3,1 тис. га (9,2 ц/га).

Фактор глобального потепління клімату в Північній півкулі в XX столітті фіксується з 70-х років. Динаміка зміни клімату в Україні значною мірою повторює динаміку зміни глобального клімату.

Проведені спостереження метеорологічної мережі України свідчать про те, що регіональні зміни клімату, особливо підвищення температури, вже вплинуло на низку метеорологічних характеристик в Україні. Підвищилась середньорічна температура повітря, змінились строки утворення та тривалість снігового покриву, поступово росте теплозабезпеченість вегетаційного періоду, збільшилась кількість та інтенсивність несприятливих метеорологічних явищ (посухи, зливи тощо).

На прикладі північної частини Лівобережного Лісостепу України наведемо аналіз основних метеорологічних параметрів за період 1995-2015 рр. Отже, за результатами проведеного аналізу метеорологічних умов за 20 років встановлено, що за період вегетації (квітень-серпень) випадало у середньому 268,7 мм опадів, при коливанні від 180,7 до 365,7 мм. Середня сума температур за цей період становила 2655,2 °С при коливанні від 2311,0 °С до 3090,7 °С. Відзначено збільшення теплозабезпеченості вегетаційного періоду на 230,2 °С (9,5 %). В той же час відмічено зменшення кількості опадів на 25,3 мм (8,6 %). Таким чином, за останні 20 років ГТК змінився з 1,21 до 1,01, що свідчить про формування умов, характерних для центральних регіонів країни. Розраховано, що сухими (ГТК до 1,0) були вегетаційні періоди 1999, 2005, 2007, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 років, нормальними за зволоженням (ГТК 1,0–1,3) – 1998, 2000, 2001, 2002, 2003, 2008, 2009, 2015 рр. та вологими (ГТК понад 1,3) – 2004 та 2006 рр.

Відповідна зміна клімату впливає на умови вирощування олійних культур. Сучасні показники суми температур дозволяють без обмежень вирощувати такі тепловимогливі олійні культури, як соняшник, гірчиця, соя середньо- та пізньостиглих сортів і гібридів, в центральних, західних та північних районах країни. За даними Українського інституту експертизи сортів рослин вже зараз намітилася тенденція щодо збільшення використання частки середньоранніх сортів та гібридів олійних культур в Лісостепу України. Таким чином, прогнозується підвищення біокліматичного потенціалу центральних та північних регіонів України.

За результатами наведеного аналізу слід зазначити, що тенденції зміни метеорологічних параметрів обумовлюють розширення ареалу вирощування олійних культур (соняшнику, сої та гірчиці) в Україні, що сприяє підвищенню загальнодержавного виробництва олієнасіння.